

CAPUT VI.

De lapsu poena atque officiis malorum angelorum.

ARTICULUS I.

De peccato angelorum.

THESIS XXXI.

Non omnes Angeli in gratia permanserunt, sed eorum aliqui per admissum peccatum ab ea defecerunt.

235. *Nota. I.* Nullum Angelorum in primo instanti suae existentiae peccasse, supra (1) demonstravimus; potuisse tamen Angelos et quidem *physice* in illo instanti peccare negant AA. aliqui, sed solida ratione nulla; ad peccandum sufficit liberum arbitrium cum concursu indifferenti ad merendum vel demerendum, qualem habuere vel saltem potuerunt habere Angeli; nullum igitur eorum tunc peccasse donum Dei fuit, qui eos ita sua gratia praevenit ut eis fieret *moraliter* impossibile peccatum. De hac impossibilitate morali varii putant explicari posse S. Thomam (2).

II. Daemon a *daimon* vox est graeca, quae a *δαίμων* scio, idem est ac peritus, rerum praescius (3), ideo gentiles suos deos et genios sive bonos, sive malos *daimones*; appellabant, christiani vero Sacrae Scripturae usu edocti, nonnisi malos angelos hoc nomine designant, semper in malam partem accipiendo. Daemones non esse, plures inter haereticos antiquos dixerunt (4), id etiam effutiunt moderni increduli, quorum aliqui, meram esse opinionem gentilicam rebus christianis accommodatam volunt; alii cum Kant, daemones non esse personas, sed *ideale malitiae* autumant; quae narrantur in N. T. de daemoniacis omnia de epilepticis intelligenda praedicant. Hujus erroris incusat Origenes (5) medicos sui temporis, qui nullum esse spiritum immundum arbitrantur, non illis, sed aliis materialibus causis similes effectus tribuebant. Alii demum vesano in Christum odio furentes, Satanam non malum esse, sed tamquam Deum colendum, publice blasphemant.

236. Est dogma fidei et prob. 1.º Lateranense IV (6).

(1) Thes. XXVI, n. 208.—(2) 1. Q. 63, ar. 5.—(3) S. Isidorus Etymol. I, 8, c. 11.—(4) Suarez, lib. VII, c. 1, n. 1, 2.—(5) Trac. 4, in Matth., Mign., t. III, op. Orig. p. 1106-7.—(6) cap. Firmiter.

«Diabolus et alii daemones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali.» Concilium Bracarense (ann. 560) can. 7, jam praedefiniverat hanc veritatem. Waldensibus ab Innocentio III, profiteri indictum est: «Diabolum non per conditionem, sed per arbitrium malum esse factum credimus (1).»

2.º In sacris Litteris casus regum Babylonis et Tyri casu Luciferi elucidantur (2). Isaias (3) de rege Babilonico: *Quomodo cecidisti de coelo, Lucifer qui mane oriebaris?... qui dicebas in corde tuo: in coelum conscendam super astra Dei exaltabo solium meum... similis ero Altissimo?* Ezechiel (4) de principe Tyri audivit a Domino: *Et quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei, idcirco ecce ego adducam super te alienos... Interficiet et detrahent te... Numquid dicens loqueris: Deus ego sum, coram interficientibus te...?* et infra: *In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate et peccasti; et ejeci te de monte Dei, et perdidisti te, o cherub protegens, de medio lapidum ignitorum. Et elevatum est cor tuum in decore tuo. In libro Jobi (5): Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles et in Angelis suis reperit pravitatem.* Christus Jesus quaerentes eum interficere ita exprobrabat (6): *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater ejus.* Haec sufficiant, ne plura, in re aperta, cumulentur testimonia.

3.º Uno ore hanc veritatem Patres nos docuerunt, S. Leo M. (7): «Fides vera, quae est catholica... confitetur mali nullam esse naturam... Unde et diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret. Sed quia naturali excellentia male usus est, et in veritate non stetit (Joan. VIII, 44) non in contrarium transit substantiam, sed a summo bono, cui debuit adhaerere, descivit.» S. Augustinus (8): «Diabolus spiritus immundus est, et utique bonum quod spiritus, malum quod immundus; quoniam spiritus est natura, immundus est vitio; quorum duorum illud a Deo, hoc ab ipso.» S. Joann. Damas. (9): «Cum itaque ejusdem ac reliqui angeli naturae essent (daemones) electione propria mali facti sunt, suapte sponte a bono ad malum inflexi.»

237. 4.º Certum est ex Sacra Scriptura et Patribus existere daemones seu Angelos malos. Atqui repugnat Deum Angelos creasse natura et voluntate malos (10). Ergo si non naturaliter, nec a Deo habent daemones voluntatem malam, propriae libertatis abusu seu peccato facti sunt mali.

(1) Prof. fidei pro Waldens.—(2) sup. n. 208.—(3) XIV, 12-14.—(4) XXVIII, 6, 9, 15, 16.—(5) IV, 18.—(6) Joan. VIII, 44.—(7) ad Turribium, c. 6.—(8) De nupt. et concup.—(9) De fid. 62, c. 4.—(10) Vol. 2, Disq. VI, Thes. VII, n. 56.

THESIS XXXII

Primum daemoniorum peccatum fuit superbiae. 238. *Nota.* Rebelles angelos superbia peccasse est sententia communis theologorum et certa, an vero superbia fuerit eorum primum peccatum, communissime docent affirmando theologi cum Angelico (1) contra Origenem et alios antiquos, qui censuerunt primum peccasse peccato luxuriae corporalis et contra Scotum, Gabrielem volentes peccasse peccato luxuriae spiritualis, id est, inordinato sui amore amicitiae.

239. Prob. 1.º Ex locis Isaiae et Ezechielis in probatione secunda praecedentis thesios (n. 236) adductis; nam illud peccatum videtur fuisse primum angelorum, quod ut causa ruinae et motivum rebellionis proponitur. Atqui causa ruinae et rebellandi motivum fuit superbia: *similis ero Altissimo; Deus ego sum...* Ergo... Senior Tobias (2) monebat juniorem: *Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.* Christus D. ut compereret inane gaudium, quod de subactis daemonibus ceperant discipuli (3) ait: *Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem* satis indicans, inde ruinam maximam Satanae incepisse quod superbiret et magnum se crederet. Probat etiam antiqui auctores ex illis verbis Dei ad Jobum (4): *Ipsa est rex super universos filios superbiae.* Vide dicta supra de Beemothz (n. 21. Obj. 2.º). Potest vero hic locus diabolo accommodari cum alibi in Isaia XXVII, 1; Ps. 4, XXIII, 14; Leviathan, draco tamquam symbolum inimicorum Dei exhibentur.

2.º S. Athanasius (6): «Constat diabolum cecidisse propter »superbiam.» S. Leo (5): «Inventor namque ille, auctorque peccati, primum superbus, ut caderet: deinde invidus, ut noceret.» S. Fulgentius (7): «Si initium peccati requiritur, nihil aliud nisi superbia invenitur. Dicit enim Scriptura: *initium omnis peccati... superbia* (Eccli. X, 15.) Quae tunc initium sumpsit, »cum angelus adversus Deum elatus est.»

240. 3.º Probat Angelicus (8). «Secundum affectum vero »illa solum peccata in malis angelis esse possunt ad quae contingit »affici spirituale naturam. Spirituale autem naturam affici non »contingit ad bona quae sunt propria corpori, sed ad ea quae in »rebus spiritualibus inveniri possunt, nihil enim afficitur nisi ad »id quod suae naturae potest esse quodam modo conveniens. In »spiritualibus autem bonis non potest esse peccatum, dum aliquis

(1) I, Q. 63, ar. 2. — (2) IV, 14. — (3) Luc. X, 18. — (4) Job, XLI, 25. — (5) Q. 10 ad Antioch. — (6) Serm. 9. — (7) Lib. 1, ad Monim. — (8) I, Q. 63, ar. 2.

»ad ea afficitur, nisi per hoc quod in tali affectu superioris regula »non servatur; et hoc est peccatum superbiae, non subdi superiori »in eo in quo debet. (Intellige ex appetitu boni et honoris indebiti, »qui inobedientiae et rebellionis est causa). Unde peccatum primum Angeli non potest esse aliud quam superbia.» Idem ex Scoti sententia eruitur; nam luxuria spiritualis, amor benevolentiae sui ipsius in Angelis, inordinatus tunc solum haberi potest, cum bona spiritualia modo indebito sibi appetunt. Sed amare sibi bona spiritualia modo indebito, peccatum est superbiae; cum talis amor originem ducat ab amore inordinato propriae excellentiae, quo superbia formaliter constituitur. Ergo.

241. Obj. 1.º Lucifer, apud Ezechielem (1) erat ante peccatum *plenus scientia, perfectus decore... perfectus in viis, etc.* Sed pleni scientia, perfecti in viis, nequeunt peccare, nam isti errare non possunt, jam vero: *Errant qui operantur malum* (2). *Erravi sicut ovis quae perii* (3), nesciens qua pastorem inveniet; inde effatum: «omnis peccans, ignorans est.»

Resp. Duplex potest esse in mente ignorantia: una positiva, in actu positivo erroneo consistens; alia negativa consistens in carentia vel cognitionis alicujus, quae si existisset peccatum impedisset, vel, licet non sit simpliciter carentia cognitionis, saltem erit carentia majoris intensionis ejusdem cognitionis et vehementioris propositionis de illo bono. Communis valde sententia docet, non posse esse peccatum in voluntate nisi praecedente errore aliquo vel positivo vel negativo intellectus. Ita D. Thomas in hac quaestione (4) et alibi; idem Cajetanus, Ferrariensis, Vazquez, etc. (5). Verum quia defectus in intellectu potest esse varius, non omnes hujus sententiae auctores omnino conveniunt, et in plures ipsi, quas referre non vacat, scinduntur opiniones. Probabilis est igitur etiam sententia opposita Scoti, Molinae, Valentiae, Suarii, Arriagae aliorumque dicentium: non esse necessarium absolutum, vel solam inconsiderationem peccatum praecedere; sufficit liberum arbitrium juxta illud Augustini (6): «Saepe quod agendum sit videmus, nec agimus. Praevolat intellectus et tarde sequitur, et aliquando non sequitur humanus atque infirmus affectus.» Re vera, cum voluntas, tunc sit libera, (etiam in sententia D. Thomae ut probandum est disquis. III.) cum positis omnibus praerequisitis ad operandum possit operari et non operari, sicut ad libere operandum v. g. ad actum amoris Dei elicendum non requiritur defectus in intellectu.

(1) XXVIII, 12, 15. — (2) Proverb. XIV, 22. — (3) Ps. CXV II, 176. — (4) I, Q. 63, ar. 1, ad 4. — (5) Vid. Suar. de angel. L VII, c. 4. — (6) Serm. 3 in Ps. CXVIII.

ita neque ad non operandum v. g. ad omittendum actum amoris Dei praeceptum, quia praerequisita eadem sunt, sive pro operari, sive pro non operari libere.

Unicum quod ad omne peccatum debet antecedere est iudicium non re et intrinsece, sed denominative et extrinsece deficiens, quod occasio est a regula morum deviandi. Non enim potest quis eligere malum, nisi iudicando illud esse diligibile, sub aliqua ratione boni (v. g. fornicationem propter delectabilitatem); atque hoc iudicium moraliter imperfectum est quod ad peccandum allicit, quamvis in re non sit malum, sed potius perfectio intellectus, cum rei veritati concordet, et possit esse occasio meriti, si voluntas resistat, e contra ruinae, si consentiat. His praelibatis, ad propositam difficultatem respondet:

1. Scotus, Valentia et alii, conced. *major. Min.* rationem dist. ordinarie et ut plurimum; conc. semper et necessario ut neque pro angelis malis fieri debeat exceptio; neg. Hanc exceptionem suadent verba Ezechielis, una cum rigore Iustitiae Dei, qui nullum ex peccantibus angelis salvavit.

2.º D. Thomas, Suárez, Arriaga et theologi communius, dist. *major.* Lucifer erat plenus scientia, quae omnem etiam inconsiderationem excluderet; neg. quae non excluderet; conced. Nam licet simpliciter non sit necessaria talis inconsideratio ad peccandum, moraliter tamen semper invenitur, neque est, in praesenti ratio sufficiens eximendi ab ea regula angelos; quia si habuissent tam intensam cognitionem poenarum inferni, quam nunc habent, et serius considerassent, nihil gloriae et excellentiae peccato suo obtuturos, vis credibile est eos peccaturos esse.

242. Obj. 2.º Sacra Scriptura et Patres aliud a superbia assignant primum peccatum. Paulus ad Timotheum (1) ait: *Radix omnium malorum est cupiditas.* S. Cyprianus (2) et alii Patres dicunt invidiam.

Resp. Neg. assertum. Ad probationem ex sacr. Scriptura explico sensum, *radix omnium malorum* in aliquo genere, inter homines et ut plurimum est *cupiditas* pecuniae, de qua hic agit Apostolus; conc. *Nihil est iniquius quam amare pecuniam:* agebat Sapiens (3) *hic enim et animam suam venalem habet.* In omni genere, subdistingua cupiditate generice pro quavis inordinata affectione ad bonum sibi indebitum vel inconveniens; conced. Sumpta specificè pro cupiditate divitiarum; neg. Ad Patres repono, vocant invidiam, quae superbiam supponit; conced. quae non supponat; neg. S. Augustinus (4): *Invidia sequitur superbiam; non prae-*

(1) 1, VI, 10. — (2) De *cat. et lit.* n. 3, 4. — (3) Eccli. XX, 10. — (4) De *Genes. ad litt.* L. 11, c. 14.

cedit, non enim causa superbiendi est invidia, sed causa invidendi superbia est.» Confer. D. Thomam (1).

SCHOLION I.

De objecto superbiae angelicae.

243. Ex Isaia c. XIV et Ezechiele c. XXVIII communiter docent auctores, Luciferi superbiam in eo sitam esse, quod voluerit esse sicut Deus. Major cum Scoto secundum aequalitatem naturae. Reliqui omnes theologi et verius quidem per solam similitudinem. Nam cum sciret diabolus Deum aequare esse sibi impossibile, nec posse consistere cum perseverantia sui esse, non absolute et efficaciter, sed solum conditionate et ineffaciter, poterat illo affectu contra Deum superbiere; affectus autem quod peccavit fuit absolutus et efficax, ut patet ex gravissima ejus malitia et ex Scripturis (n. 236, 2.º) citatis: *conscendam; Deus ego sum.* et similia quae affectum absolutum denotant.

Qua vero ratione divinam similitudinem appetiverit varie a variis explicatur. Thomistae plures cum S. Thoma (2) dicunt, inordinato affectu in suam perfectionem et naturalem beatitudinem respicisse beatitudinem supernaturalem, sola naturali contentum, gratiam Dei neglexisse et dominatum quasi absolutum in omnes creaturas ambiisse. Alii cum Catharino, Ricardo, Suario, Becano etc., addunt favente probabiliter Sto. Bernardo (3) agente: *Peccatum Angeli fuisse invidiam Filii Dei.*

244. Superbiam diaboli fuisse sitam in eo, quod inordinate appetierit unionem hypostaticam, et venturo Deo-homini subjectionem recusaverit.

Probant: 1.º Superbia Luciferi exprimitur praecipue illis Scripturae verbis: *In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; similis ero Altissimo;* sed haec verba sine ulla vi aut coactione, imo cum magna verborum proprietate accommodantur appetitioni Unionis Hypostaticae; quemadmodum enim nullus sine arrogantia et rapina praedicta verba cum proprietate proferre potuit, praeter Christum: ita nullus affectus Luciferi melius per illa verba significatur, quam inordinatus appetitus dignitatis Christi per Unionem Hypostaticam. Confirmatur: Christus judaeis vitae suae insidiantibus dixit (4): *Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere; ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit.* Quid vero voluerunt judaei perferre nisi mortem Christi? ergo hoc ab initio desideravit diabolus, et ratione illius, jam ante quam Adam tentaret, dicitur fuisse homicida; doluit enim quod Christus constitueretur haeres universorum, et cupiens praeripere haereditatem, illum odio prosequutus est. Inde profuit secundum assertum; nam si primum diaboli peccatum fuit desiderium simile desiderio judaeorum occidendi Christum, sicut judaei nitebantur

(1) 1, Q. 63, ar. 2. — (2) 1, Q. 63, ar. 3. — (3) Ser. 17 in cantic; Epist. 45. — (4) Ioan. VIII, 44.

supprimere dignitatem Christi: ita quoque Lucifer affectabat ejus suppressionem, ne supra se emineret.

2.º Christus Deus-Homo est Angelorum caput, eisque meruit gratiam et gloriam (1). Ergo verisimillimum est Angelis viatoribus revelasse Deum mysterium Incarnationis ut per gratiam et subjectionem in fide Christi salvarentur. Atqui hac admissa revelatione, pronum erat Luciferum sibi appetere illum Christi honorem ac subjectionem recusare, ob praetermissam naturae suae dignitatem et electionem inferioris naturae humanae; ergo ita evenisse dicendum est.

245. Dices: simul ac novit Lucifer Incarnationis mysterium, novit etiam ipsi de facto impossibilem esse Unionem Hypostaticam. Ergo non potuit eam sibi appetere.

Resp. Dist. *antec.* novit Unionem Hypostaticam ipsi esse impossibilem secundum hanc particularem suppositionem; conc. Secundum se, seu secundum omnem suppositionem; neg. Ideo doluit et rebellavit, quia potuisset eligi, sed non est electus ad supremam Unionis Hypostaticae gloriam.

SCHOLION II.

De communi peccato daemoniorum.

246. Luciferum primo peccasse, ejusque exemplo et suassione alios daemones ad peccatum induxisse, est Patrum certa sententia. Cyrillus Hierosolym. (2) in verba Lucae (c. X): *Videbam Satanam etc.* ait: «Iste cadens traxit ad ruinam multos.» Fundamentum sumitur ex Scriptura in qua saepe angeli mali sub uno eorum principe adversus sanctos Angelos et Deo electos pugnare exhibentur, imo unus tamquam rebellionis caput cum caeteris damnatur. Sed ordo est divinae justitiae. (3) ait Angelicus, ut cujus suggestioni aliquis consentit in culpa, ejus potestati subdatur in poena, secundum illud (4): *A quo quis superatus est, huic servus addictus est.* Ergo... Assertum primum habetur in Apocalipsi (5): *Michael et Angeli ejus praebatantur cum dracone, et draco pugnat et angeli ejus.* Matthaei. 6: *Discedit a me maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.*

247. Ex dictis in Scholio I consequenter asseritur, alios a Luciferi daemones non sibi, sed eorum principi inordinate appetivisse Unionem Hypostaticam, ejusque exaltationem tamquam uniuscujusque propriam, et in singulorum dignitatem redundantem rebellando intentasse. Sic facile intelligitur, Luciferum alios angelos ad peccandum traxisse sine errore speculativo, nimium scilicet suam pulcritudinem et dignitatem naturae laudando, ad hoc ut caeteri cum ipso indigne ferrent humanae naturae aliquando subdi.

(1) Vol. II, Disquis. VII De Deo Incarnato Thes. LXXIII-LXXIV, nn. 291-298.—(2) *Catechus.* 2.—(3) D. Thom. 1. Q. 63 a. 8.—(4) 2. Petri. II, 19.—(5) XII, 7, 8.—(6) XXV, 41.

ARTICULUS II.

De poenis malorum angelorum.

248. Praemittendum. Per aliquam et aequivalentem nostri temporis morulam viam Angelorum durasse supra (nn. 210, 213) statuimus. Eam praeterea exigunt verba Ezechielis *ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuae donec inventa est iniquitas in te, ubi ambulasti a die et donec* indicant durationem plusquam instantaneam. Hoc tempore, daemones poenitentiam non egisse et «in ipsa sua aversione invenisse «damnationis initium» ut ait S. Fulgentius (1) vel cum Damasceno (2): «quod hominibus est mors, hoc angelis est lapsus» est omnino certum. Sicut Deus hominem lapsum *convivificavit in Christo...* ut ostenderet in saeculis supercentenariis abundantes divitias gratiae suae (3), ita angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos (4) ut poneret exemplum eorum, qui impie acturi sunt. Severissimae hujus poenae, plures congruentias invenies apud Patres (5). Eleganter Gozfridus (6) Ab. Vindocinensis († 1132): «Provida namque, et rationabili Dei dispensatione actum est, ut cujus gradus fuerat altior ejus casus fieret «gravior, et qui nullo alio nisi se ipso, suadente vel decipiente, nec «carnem portabat humanam, de qua forsitan licet injuste, materiam peccandi posset contrahere, sed sola iniquitate superbiae, «suae perditionis factor fuit, et alterius culpa, dum in illo superbia «cepit initium, ejus careret fine supplicium, nec nulla deinceps ratione ei liceret habere spem veniae, qui inventor extitit, et manet «auctor tantae nequitiae.»

An durante via poterint daemones poenitere, Scotus cum suis, Gabriel, Salmeron, Suarez et alii probabiliter affirmant; sed probabiliter negant S. Thomas cum suis, Bonaventura, Aegidius, Molina et alii communiter. Ratio est quod licet probabiliter non sint absolute et physice imo nec moraliter inconvertibiles, ut supra dictum est (7), cum tamen in tanta peccantium multitudine nullus ad Dominum conversus sit, verius videtur Deum eis denegasse gratiam sufficientem ad poenitentiam sicut oportebat ad salutem.

(1) De fide ad Petrum.—(2) Lib. 2, de Fide, c. 4.—(3) Ad Ephes. II, 6, 7.—(4) 2. Petri. II, 4.—(5) Vid. Petav. De angel. I, 3, n. 18.—(6) Ser. 1 d' natal. Domini.—(7) Schol. IV, n. 126.

THESIS XXXIII.

Daemones post brevem viam moram ad inferni poenas aeternaliter damnati sunt.

249. Nota. Infernum esse, in eoque detentos poenis aeternis damni et sensus seu ignis corporei torqueri, in Disquis. VI de Novissimis tamquam in proprio loco dicitur. Nunc solum statuimus factum damnationis aeternae daemoniorum ad illas poenas subeundas. Post antiquos origenistas; socinianos et forte armenos, negant hodie aeternitatem poenarum spiritistae praesertim, quia Deo ajunt, summe bono infinita vindicta repugnat. Igne adhuc non terri daemones, sed reservari usque in diem judicii extremi vetus est opinio plurium Patrum antiquorum, Justin, Irenaei, Epiphani, etc., communiter a theologis post Florentinum rejecta.

250. Prob. 1.º Synodus V. generalis adversus Origenem, can. 12, can. 16: «Si quis dixerit, quod vita mentium eadem erit cum priore, quando nondum descenderant, aut deciderant, ut principium sit idem cum fine, et finis mensura principii sit; anathema. sit. Lateranense IV.» cap Firmiter: «omnes (homines) resurgent... ut recipiant secundum opera sua sive bona fuerint sive mala: illi cum diabolo poenam perpetuam, et isti cum Christo gloriam sempiternam.» Florentinum in decreto fidei, animas hominum in mortali peccato decedentes «mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas» definivit. Ergo et de daemonibus idem asserendum est, cum non minoris, sed majoris poenae digni sint, et nulla disparitatis ratio possit designari.

2.º Ex Scriptura vide in praemittendo (n. 248) testimonium S. Petri; ei consonat S. Judas (epist. v. 6) scribens: *angelos vero qui non servaverant suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis aeternis sub caligine reservavit.* Sed qui post peccatum detrusi sunt in infernum cruciandi, qui vinculis aeternis sub caligine reservantur ad extremum judicii diem, quo publica damnationis perpetuae sententia a Christo D. feriantur, jam sunt aeternaliter post suum peccatum ad inferni poenas damnati. Ergo mali angeli, viae tempore elapso damnati sunt, etc. Confirmat. ex S. Matthaeo (1): *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Et ibunt (mali) in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam.* Etiam ex S. Luca (2): *Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem.* Et alibi (3): *Mortuus est autem dives et se-*

(1) XXV, 41, 46.—(2) X, 13.—(3) XVI, 22.

pullus est in inferno. Ex quibus didicimus daemones in aeternum ad poenas inferni addictos esse et Deum statim post mortem, via finita, emeritas poenas infligere damnatis.

2.º S. Cyprianus (1): «Ante hoc temporale initium (i. e. mundi creationem) ipse in principio ante hominis conditionem supervenientis diaboli ruinam vidit (Christus—Dei) et affectatae dominationis ambitionem, dejectionis ejus fuisse causam.» S. Augustinus (2): «Quis enim catholicus vel doctus vel indoctus non vehementer exhorreat cum haereticis dicere: «diabolum atque angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos... regno Dei luciae restitui?» S. Fulgentius (3): «Iniqui semper associati cum diabolo.»

251. Ratione probatur analogica: Angeli sancti postquam meritum consummarunt, beata Dei visione in caelo donati sunt; ergo etiam mali post suum demeritum in infernum detrusi sunt. Quod non tantum fuerint visione Dei privati, sed etiam igne torquentur probat Suarius (4): «daemones statim ac peccarunt fuerunt damnati, et puniti poena damni perpetua; ergo simul fuerunt puniti poena sensus essentiali, quae secundum ordinem justitiae peccato debetur propter conversionem ad bonum commutabile; sed illa poena est aequae aeterna ac poena damni, ergo aequae inamissibilis est, continua et invariabilis.» Item «negari non potest, quin daemones existentes in inferno illam poenam patiantur; ergo etiam qui in aere versantur, illam pati debent, quia non debent esse melioris conditionis propter injustitiae aequalitatem.»

SCHOLION.

De loco poenali daemonum.

252. Locum poenalem daemonum esse infernum ex dictis jam patet, aliqui tamen eorum in aere ad hominum excruciationem Deo permittente versantur. Apostolus (5) ait: *Et vos... aliquando ambulastis... secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae, et infra quoniam non est nobis colloquatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores lenibrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in coelestibus.* Patres communiter idem tradiderunt. S. Hieronymus (6): «Haec omnium doctorum opinio est, quod aer iste qui coelum et terram medius dividens, inane appellatur, plenus est contrariis fortitudinibus.» Quotidie Ecclesia ex praescripto Leonis XIII orat: «Tuque, (S. Michael) Prin-

(1) Serm. de jejun. et tentat. Christi.—(2) De haeres. c. 43.—(3) De fid. ad Petrum.—(4) De angel. l. 8, c. 16, n. 33.—(5) Ephes. II, 2; VI, 12.—(6) In epist. ad Ephes.

»ceps militiae coelestis, Satanam aliosque spiritus malignos, qui ad »perditionem animarum pervagantur in mundo, divina virtute in »infernum detrude.»

253. Suarez (1) cum S. Bonaventura, Richardo, et aliis ut probabilis docet; nullos daemones, nec perpetuo esse in inferno, nec perpetuo in hoc aëre, sed quasi per vices mutare locum juxta Luciferi praescriptum.

254. Dices: si aliqui daemones sunt in hoc aëre non torquentur igne, juxta illud Matthaei (2) a daemonibus prolatum ut Christum arcerent: *venisti ante tempus torquere nos*, nec non verba Petri (3), quibus mali spiritus reservantur cruciandi in diem judicii. Ergo...

Resp. Propter hanc rationem Patres n. 249 citati (4) docuerunt, daemones non subituros ignis poenam nisi post judicium extremum, attamen eorum sententia minime continetur in prolatis Scripturae verbis. S. Matthaeus, non dicit daemones, non torqueri igne, sed ad summum implicite significat, quod ante judicium extremum daemonibus detrudi in infernum, ubi nocere hominibus non possunt est illis, homini gloriam invidentibus, poena accidentalis. Item S. Petrus, cum dicat, daemones jam esse traditos igni cruciandos, satis monet, illud reservari quod sequitur non ad ignem in die judicii, sed ad solum judicii diem in quo finalis et solennis omnium reproborum condemnatio habebitur referri. Patres igitur contrarium sentientes, nunc fide magis declarata relinquendi sunt.

THESIS XXXIV.

Daemonum voluntas adeo est in malo obstinata, ut neque veram poenitentiam de peccato commisso, nec ullum opus moraliter bonum elicere valeat.

255. Nota. Praeter exclusionem a gloria et tormentum ignis debent sustinere daemones, sicut omnes damnati caecitatem mentis et voluntatis obstinationem. Caecitas mentis a carentia omnis lucis supernaturalis constituitur, non per carentiam naturalis, quae speculative (5) saltem mansit integra. «Reprobos spiritus, ait »S. Bernardus (6), destitutos esse participatione gratiae supernaturalis non tamen vivacitate industriae naturalis.» Voluntatis in malo obstinatio duplex est: una circa malum commissum, qua pravum erga illud affectum mutare non potest; altera circa malum futurum, qua non potest nisi male operari. Hanc adaequatam obstinationem asserimus de angelis damnatis. Prima pars si intelligitur de poenitentia salutari (7) est omnino certa et juxta

(1) De ang. lib. 8, c. 17.—(2) VIII, 19.—(3) 2. Petr. II, 4.—(4) Vid. Alapud. in 2.^a Petri II, 4.—(5) Vid. n. 241.—(6) Epist. 77.—(7) Vid. Thes. XXXIII.

Suarium (1) veritas catholica: si vero de poenitentia quacumque naturali est communis. Ultima pars est etiam communis et vera.

256. I.^a Pars, non veram poenitentiam de peccato commisso, prob. 1.º Damnatis in aeternum, quibus impossibilis est beatitudo, non datur gratia ulla supernaturalis, quae ordinem dicit ad beatitudinem. Ergo daemonibus in aeternum damnatis, non dabitur gratia supernaturalis ad poenitendum, ac proinde non poterunt vere prout ad salutem oportet poenitere.

2.º Ex secunda parte constabit daemones bonum moraliter agere non posse. Ergo nec fructuosam poenitentiam.

3.º Sicut se habet voluntas beatorum ad bonum, ita voluntas damnatorum ad malum debet se habere. Sed beati a bona voluntate deficere non possunt. Ergo nec damnati a sua mala voluntate desistere.

257. II.^a Pars, nec ullum opus moraliter bonum, prob. 1.º S. Fulgentius (2): «Praevicatoris angeli nec mala possunt »voluntate carere, nec poena, sed permanente in eis injustae aversionis malo, permanet etiam justae retributionis aeterna damnatio.» Rationem dat: «Sicut beati nullas in se malae voluntatis »reliquias habebunt, sic damnati nullam bonam habere poterunt »voluntatem.» Innocentius III (3) ait: «Voluntas damnati »licet amiserit potestatis effectum, semper habebit malignitatis »affectum.»

2.º Cum Suario (4), si damnatus posset actum facere omni ex parte moraliter bonum, posset velle honestum opus facere, quia honestum est rectae rationi conforme. Sed damnatus numquam potest ita operari: ergo nec actum moraliter bonum facere. Min. prob. a) veluti a priori, quia daemon semper habet suam voluntatem aversam a Deo et quasi formaliter adhaerentem pravo fini suo, cui repugnat intentio honesti, qua honestum est. b) a posteriori ab incommis, quia consequenter etiam posset daemon odio habere peccatum suum, quatenus contra rationem est. Item posset aliquid propter Deum facere, ut velle servare aliquid praecipuum, vel etiam posset laudare Deum, aut aliquomodo amare quia bonus est. Sed absurdum est haec et similia in damnatis admittere, cum in Psalmo (VI, 6) dicatur: *Non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* et in Proverbiis (XVIII, 3): *Impius cum in profundum venerit... contemnit.*

(1) L. 7, c. 7, n. 3, de Angel.—(2) De fid. ad Petr. c. 3.—(3) l. 3, de contemp. mundi. (4) L. 7, c. 8, n. 7, De Angel.

SCHOLION.

De causa obstinationis.

258. In definienda obstinationis causa, theologi multum laborant (1). Alii eam reponunt in privatione cognitionis congruae. Vazquez; alii in privatione auxilii et negatione concursus ad bonum. Paludanus, Marsilius; alii causam positivam constituunt in habitu ita inclinato ad male operandum, ut voluntas ei resistere non possit: alii in actu quodam a quo voluntas cessare non possit et cum quo actus moraliter bonus esse non possit, hunc actum dicunt esse odium Dei; alii, et est communis thomistarum opinio, in ipsa indole voluntatis daemonum, quae naturaliter necessario et immobiliter electione semel facta, in aversione a Deo et conversione ad malum persistit. Hanc sententiam exposuimus supra n. 127; in contraria sententia probabilis et plurium, communius dicitur:

Obstinationis causam repetendam esse ex statu miserimo daemonum tum interno, cum externo, in quo justo Dei iudicio inveniuntur, et ex quo, non quidem physica, sed moralis, mali agendi necessitas oritur.

259. Ita Toletus (2), Suarius (3), Platelli, etc. Dico ex miserimo damnatorum angelorum statu non oriri physicam peccandi necessitatem, quia vires eorum naturales integrae manserunt post peccatum, cum Deus nihil ex naturalibus propter peccatum eis subtraxerit. Atqui ante peccatum, physicam et naturalem non peccandi habebant potestatem. Ergo et eandem potestatem adhuc retinent. Aliud dicendum de morali necessitate, nam: 1.° illam saltem exigunt verba Sti. Fulgentii et Innocentii III, n. 257 relata. S. Gregorius (4) in verba Job (X, 22): *ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*, ait: «Sanctus vir quanta sit confusio in damnatorum mente subiungit, quia ipsa quoque supplicia, quae per justitiam veniunt, ordinata procul dubio in corde damnatorum non sunt. Nam damnatus quisque, dum foris flamma succenditur, intus caecitatis igne devoratur, atque in dolore positus interius exteriusque confunditur.» et infra: «ordo in supplicio non erit, quia in eorum morte (in viae termino) atrocius ipsa confusio mentis saevit.» ubi omnem damnatorum inordinationem et confusionem ex poenali eorum status apprehensione oriri docet.

2.° Moralis peccandi necessitas miserimum damnatorum statum subsequitur ita ut nihil boni agere possint. Ergo alia physica non est adstruenda, sicut nec moralis in eorum statu non fundata. *Antec.* prob. Damnati in miserissimo suo statu jugiter ac vehementissime apprehendunt poenarum aeternitatem, se a Deo vindicare in perpetuum totali divinorum auxiliorum subtractione derelictos.

(1) Vid. SUAR. lib. 7, de Angel, cc. 9-11.—(2) in 1, Q. 64, ar. 2.—(3) L. 7, de Ang. c. 11.—(4) *Moral.*, l. 9, c. 33, al. 48.

quare Deum tantorum malorum auctorem sibi inimicissimum esse cognoscunt et experiuntur. Sed hac jugi consideratione et experientia acti damnati, impossibile est moraliter eos diligere Deum, imo et non odisse ac cessare a perversa voluntate ei in omnibus displicendi. Ergo moralis peccandi necessitas, etc.

260. Objic. 1.° Dives ille, qui sepultus est in inferno (1) rogabat Abraham ut mitteret Lazarum ad fratres suos *ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum*. Ergo non omnis bonus affectus exulatur a corde damnatorum.

Resp. 1.° Maldonatus (in h. l.) cum aliis conc. *antec. neg. conseq.* nam pars historiae Lazari et divitis, in qua hic exhibetur sollicitus pro salute fratrum, non est realis, sed parabolica a Christo addita ut ostenderet majorem et certiozem esse Scripturae auctoritatem, quam revelationem cuiusvis a morte resurgentis. Est probabilis solutio, sed communis:

Resp. 2.° Explico sensum, *ne et ipsi veniant...* intendens eorum salutem; neg. ne crescant suae poenae, conc. Orat. non pro fratrum salute, qua non tangitur reprobis, sed pro se, ne tormenta ipsius ex consortio fratrum, quibus prava exempla reliquerat augeantur. Ita Beda (in h. l.) Gregorius (homil. 40, in Evango.).

261. Obj. 2.° Si daemones, sola necessitate morali male operantur; libere agunt et peccant; ergo semper augmentum poenae merentur et semper acerbius puniuntur, contra Scripturae assertum: *Si ceciderit lignum ad austrum... ibi erit* (2).

Resp. 1.° Plurimi, conc. *antec. neg. conseq.* quia ad merendum poenae augmentum non sufficit peccare, sed requiritur ulterius esse in statu viae; nam mereri aut demereri sunt proprietates viatorum, non eorum, qui jam sunt in termino, divina ordinatione constituto, ad beatitudinem perpetuam merendam vel amittendam.

Resp. 2.° cum P. Toletus (3) dist. *antec.* Libere agunt, quatenus non physice coguntur, ad peccandum, conced. Libere agunt moraliter; neg. vel subd. libertate sufficienti ad imputationem peccati; nego. non sufficienti; conc. Audias ipsum Toletum: «Adverte, quod damnatus est in consideratione actuali omnium horum; et boni aeterni quo se privavit, sui cuius se incapax peccando fecit; et horribilis poenae, quam patitur; et peccatorum propter quae patitur, et Dei infligentis poenam. Quumque ista sint vehementia, impellunt et cogunt intellectum ad actualem considerationem, et appetitum etiam ad actus suos... sicut homo, qui donum aliquod magnum sua negligentia amisit, vix potest cogitationem ab eo avertere; *moreturque appetitus necessario sicut in motibus primo primis*. Rursus cum illa semper durent, et cogitatio semper durat; et hoc pertinet ad aeternitatem poenae; cessaret enim tunc labor, cum inconsideratio esset. Ex hac consideratione sequitur desperatio in voluntate, et ex hac, continua impatientia; nam patientia, vel minima, esset levamen poenae; et rursus sequitur intestinum Dei odium, in quibus semper perseverant ob praedictam causam objecti vehementissimi et Dei deserentis. Adverte

(1) Luc. XVI, 28.—(2) Eccles. XI, 3.—(3) in 1, Q. 64, ar. 2.

»quod quum sic habeant considerationem affixam et appetitum »aversum a Deo, quidquid aliud cogitant, in illud ordinatur. Unde »fit, ut omnes eorum actus vitentur et fiant mali, vel quia malo »sine faciant, vel mala circumstantia... Unde etiam bona ipsa non »bene faciendo in malos actus convertunt.»

ARTICULUS III.

De ministeriis malorum angelorum.

THESIS XXXV.

Praecipuum daemonum ministerium est homines tentare. peccandi tamen necessitatem non inducunt.

262. *Nota. I.* «Tentare, ait D. Thomas (1), est proprie experimentum sumere de aliquo. Experimentum autem sumitur de aliquo ut sciatur aliquid circa ipsum; et ideo proximus finis cuiuslibet tentantis est scientia. Sed quandoque ex scientia quaeritur aliquis alius finis vel bonus, vel malus.» Si finis est bonus, habetur tentatio probationis, quia fit ad experiendum, vel manifestandum quid in homine sit, vel lateat, ad virtutem ejus probandam patefaciendamque. *Quia acceptus eras Deo*, dicebat S. Raphael Tobiae (2); *neesse fuit ut tentatio probaret te*. Si finis est malus tentatio dicitur seductionis, quia tendit ad inducendum hominem in peccatum. De hoc tentationum genere proprie est sermo in thesi, quamvis praetereundum non sit, unam eandemque tentationem posse respectu diversorum utramque rationem induere, ut tentatio Job, quae fuit probationis respectu Dei, et seductionis respectu diaboli. Ad rem S. Ambrosius (3): «Aliter Deus tentat, aliter diabolus. Diabolus tentat ut subruat; Deus tentat ut coronet.»

II. Tentatio passive est motivum aliquod humanum menti occurrens, a bono quod facere debemus avertens; vel incentivum aliquod voluntatis, quo ad faciendum malum inducimur. Hinc licet tentatio quae inclinatur ad peccatum grave, dici possit gravis; sicut levis, quae ad leve; melius tamen, juxta Suarezium (4): «tentatio levis dicitur, quae vel ex parte intellectus parvam vel inefficacem, habet suasionem; vel ex parte appetitus debilem inclinationem, vel... quae ad momentum seu brevissimo tempore durat, quamvis alioqui intensa seu vehemens videatur, gravis autem dicitur quae »pertinaciter suadet multo tempore, constanter ac moleste, poterit... que hoc titulo gravis censi, etiamsi pro singulis temporibus non

(1) 1. Q. 114, ar. 2, b.—(2) Tob. XII, 13.—(3) Lib. 1, Abrah. c. 8.—(4) De grat. L. 1, c. 23, n. 2.

»sit admodum vehemens, dummodo aut suasio sit per se magna, »aut cum passione aliqua et inclinatione sit conjuncta.»

III. Tentationum modi varii sunt; communiter ad tria genera reducuntur, quae a tribus animae inimicis proveniunt, carne, mundo et daemone. Tentatio carnis est veluti ab intrinseco et quasi connaturalis; nascitur enim ex complexione et appetitu hominis, mediis sensibilibus et imaginabilibus objectis, quae vitare non possumus. Aliae tentationes mundi et daemonis sunt extrinsecae, primae juxta naturam, nam proveniunt ex consortio aliorum hominum per mala consilia vel prava exempla; alterae praeter naturam, quia bellum cum daemonibus non est mere naturale, sed ex altiori providentia, aut permissione divina introductum.

IV. In daemone tentatore, duplex est discriminanda potestas; altera physica ei connaturalis, qua potest hominibus immittere pravas cogitationes, vel interius phantasmata immutando, vel exterius objecta sensibilia incitantia ad malum offerendo, vel etiam aliquando exterius sub diversis figuris apparendo vel loquendo; altera quasi moralis, qua Deus ob justissimos fines in probatione declarandos, non intente quidem, sed permissive tantum se habens, sinit daemones homines tentare, ad malum provocare. Haec potestas moralis, non se extendit quantum physica, «nam si tantum posset nocere diabolus quantum vult, non aliquis justorum remaneret,» arguebat S. Augustinus (1).

263. I.^a Pars, est fide certa. Prob. 1.^a In sacris Scripturis, daemone respectu hominum, solum exhibetur ut auctor eorum ruinae, quam insidiosae, constanter, avidissimeque omni tempore procurat. Ergo praecipuum daemonis ministerium, etc. *Antec. prob. Joann.* (2). *Jesus judaeis dicebat: Vos ex patre diaboli estis... ille homicida erat ab initio.* Paulus ad Corinthios (3): *Timeo autem ne sicut serpens Heviam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri.* Et infra (4) hortatur fideles ne mirentur esse pseudo-apostolos, quia: *ipse enim Satanias transfiguratur se in angelum lucis.* Apud Matthaeum (5) quasi ontonomastice diabolus tentator dicitur: *et accedens tentator, etc.* Compendio, diaboli officium describit S. Petrus (6): *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circumit, quaerens quem devoret, cui resistite fortes in fide.*

2.^a Patres tam frequenter hanc veritatem tradiderunt ut inutile videatur eorum testimonia referre; pauca tamen ex. gr. delibabimus. Tertullianus (7): «Operatio daemonum est hominum ever-sio.» S. Cyprianus (8): «Sex millia annorum jam plene com-

(1) In Ps. LXI.—(2) VIII, 44.—(3) 2. XI, 3.—(4) Ibid. v. 14.—(5) IV, 3.—(6) 1, V, 8, 9.—(7) Apolog. c. 22.—(8) Exhort. ad Martyr. Praefat.

plentur, ex quo diabolus homines impugnat. Omnia genera tentandi, et artes, atque insidias dejicendi usu ipso vetustatis edidicet, si imparatum invenerit militem Christi, si non sollicitum, ac toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum.» S. Augustinus ait «universum genus humanum diaboli insidiis sine cessatione tentari (1).»

264. 3. Ratio proprie est divina voluntas, quae hunc rerum ordinem in quo homines a diabolo tentantur liberrime, absque ullius injuria sapienter elegit. Hoc ut probent Patres, plures congerunt rationes, praecipuas affert P. Suarius (2), quas brevitati consulentes summam indicabimus. Ex parte Dei—*a*) ut excellentia divinae gratiae, qua fortissimos hostes prosternimus, illustrior fieret.—*b*) ut ipsius gratiae virtus ad homines post lapsum reparandos clarior eluceret. «Magis ad potentissimam bonitatem suam pertinere judicavit, ex malis majora bona facere, quam nulla mala esse permittere.» ajebat doctor gratiae Augustinus (3).—*c*) ut pateret magnum gratiae donum, una cum misericordia et aequitate Dei. Magnum donum, dum alii gratia Dei adjuti tentationi resistentes, alii eidem consentientes, certum esset illos gratia Dei stesisse, hos non oblata, a Deo uberiori gratia, justa permissione cecidisse. *Tu autem fide stas*, redarguebat Paulus Romanos (4), *noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus romis* (i. e. judaeis) *non pepercit, ne forte nec tibi* (i. e. gentili nunc credenti) *pareat*. Misericordia, quia interdum praevenit ne tentemur, saepe moderatur tentationem ne superemur. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis* (5). Aequitas, quia omnibus, etiam finaliter perituris, dat gratiam sufficientem ad libere resistendum tentationibus. «In nobis est, dicit Bernardus (6), si vinci volumus, et nemo nostrum in hoc certamine dejicitur invitus.» Ex parte hominis:—*d*) quia est juxta Augustinum (7): «palma gloriosior non consensisse tentatum, quam non potuisse tentari.»—*e*) ut homines contineantur in humilitate et timore, suaeque imbecillitatis cognitione. *Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat, monebat* Apostolus (8).—*f*) ut necessitatem divinae gratiae practice agnoscerent. *Recordatus est Petrus*, temere propriae virtuti in horto confidens, *verbi Jesu quod dixerat: Prius quam gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras stervit amare* (9)—*g*) ut ad orandum cum humilitate excitaremur: *et ne nos inducas in tentationem* (10). Ex parte diaboli:—*h*) ut dia-

(1) *Genes. ad litt. L. 11, c. 6.*—(2) *De angel. L. 8, c. 18, nn. 19-25.*—(3) *Enchyr. c. 100.*—(4) *Rom. XI, 20, 21.*—(5) *1. Corinth. X, 12.*—(6) *Serm. 5, Quadrages.*—(7) *Genes. ad litt. Lib. 11, c. 6.*—(8) *1. Corinth. X, 12.*—(9) *Matthae. XXVI, 74.*—(10) *Matthae. VI, 13.*

bolus, qui primum hominem gratia ornatum perdidit, vinceretur ab homine lapsus, gratia Christi roborato, ac totus confunderetur. *Apparuit Filius Dei ut dissolveret opera diaboli* (1). *Resistite autem diabolo et fugiet a vobis* (2).

265. II. Pars. Nota. I. Daemon cum tentat non ligat, vel omnino impedit usum rationis; id experientia testatur et praeterea quamvis absoluta sua potentia v. g. cerebrum perturbando, possit id facere; a Deo, qui ordinem universi invertere (n. 184) ei non permittit, *ordinarie* cohibetur. Adde, usu rationis ablati, impossibile esse peccare ac proinde nulla vel nonnisi impropria esset tentatio.

II. Dicimus peccandi necessitatem, inevitabilem peccandi determinationem, quoties arbitrium, advertente ratione ad bonum vel malum, operatur. Itaque haec peccandi necessitas fort secum duo, et potestatem peccandi et impotentiam abstinendi a peccato. Nam si una cum potestate peccandi adesset potestas non peccandi, abesset omnino peccandi necessitas. Quare huius necessitati opponitur non peccandi potestas. Potestas non peccandi alia est antecedens, quae continet vires sufficientes ad non peccandum, licet ob ingentem non peccandi difficultatem non sit destituta a peccato. Alia consequens, quae non solum viribus ad non peccandum sufficientibus praedita est, sed talibus quibus ornatus homo interdum recedit vel recedet a peccato. Priori potestati opponitur impotentia et necessitas physica peccandi; posteriori vero solum potentia et necessitas moralis in ingente difficultate moraliter insuperabili consistens.

III. Antiqui quidam haeretici dixerunt, daemonem sola sua virtute sine nobis, posse in nobis causare peccatum; quod, quantum sit absurdum patet, cum sine libertate nequeat subsistere peccatum. Bajus et sui voluerunt, naturam humanam post lapsum incurrisse omnimodam necessitatem peccandi, qua non possit seclusa gratia Dei, nisi peccare, necessitate omnino antecedente, potestati physicae non peccandi, prorsus opposita. Unde consequenter vocaverunt fures et latrones eos qui docent: «tentationi ulli, sine gratiae ipsius (Christi) adjutorio, resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur aut ab ea non superetur.» *Propos. 29 et 30, damnatae a Pio V et Gregorio XIII, in Bulla, «Provisionis nostrae.»*

266. Prob. I. Vitam et mortem obtinere aeternam, reliquit Deus hominum voluntati. Atqui independenter ab eorum voluntate condemnarentur, si daemonum tentationes physicam et inevitabilem peccandi necessitatem inferret. Ergo... *Maj.* est expressa in sacr. Litteris (3): *Deus ab initio constituit hominem reliquit in manu con-*

(1) S. Joann. III, 8.—(2) *Jacob. IV, 7.*—(3) *Eccli. XV, 14, 18.*

siliti sui. Ante hominem vita et mors, bonum et malum, quod placuerit ei dabitur illi. Quod si hoc in Lege Veteri verum erat, a fortiori in Lege Nova tenendum postquam Christus: *alligaverit fortem* (1). i. e. diabolum et apparuerit ut *dissolueret opera ejus*. (supra n. 264 h.) Ideo, saepe hortantur fideles in sacr. Scriptura, ut cum fiducia diabolo resistent; recteque libero utantur arbitrio: *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere*. Huc conferunt verba SS. Pauli, Petri et Jacobi (nn. 263, 264 h.) antea relata.

2.° Tertullianus (2): «Ita diaboli opus unum est tentare quod in te est an velis.» S. Joann. Damas (3): «Suggerere quidem homini permisi sunt (diaboli), cogere autem aliquem non possunt. In nostra enim potestate est non admittere suggestionem.» Notissima denique sunt verba S. Augustini (4): «Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem; non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet a nobis consensum, sed petit.»

267. 3.° Angelus naturaliter ae proinde daemon nequit immutare physice hominis voluntatem. Ergo cum perturbare hominis rationem non permittatur (5), non nisi moraliter seu suadendo poterit hominis voluntatem in peccatum inducere. Antec. a) est certum et probatur a D. Thoma (6): «Operatio voluntatis est inclinatio quaedam volentis in volitum. Hanc autem inclinationem solus ille immutare potest qui virtutem volendi creaturae contulit, sicut et naturalem inclinationem solum illud agens potest mutare quod potest dare virtutem, quam consequitur inclinatio naturalis. Solus autem Deus est qui potentiam volendi tribuit creaturae, quia ipse solus est auctor intellectualis naturae. Unde Angelus voluntatem alterius movere non potest.» Hujus argumenti minorem confirmat Suarez (7) quia: «sicut motus naturalis ut naturalis, est actus solum ab intrinseco naturae impetu, vel ab eo qui dedit naturam; ita motus voluntatis active, et ex parte causae efficientis solum est ab ipsa voluntate, et ab ejus auctore in suo genere.» praesertim cum motus voluntatis sit vitalis, qui nequit esse omnino ab extrinseco motore.—b) Angelus non potest naturaliter formas substantiales transmutare, nec qualitates materiales per se producere (8). Ergo nec poterit efficere actus intellectus et voluntatis alterius, qui magis intrinsece a spirituali suo subjecto pendent. Confirm. Potentiae intellectus et voluntatis tum Angelis, cum hominibus a Deo datae sunt, ut per ipsas unusquisque eorum per

semetipsum; non per alios intelligat aut velit. Ergo extra sphaeram activitatis Angelorum est vel partialiter causare in alio intellectus et voluntatis actum.

268. Objc. 1.° «Non est aequa conditio pugnae, ut infirmus contra fortem, ignarus contra astutum exponatur ad bellum. Sed homines sunt infirmi et ignari, daemones autem potentes et astuti.» Non est ergo permittendum a Deo, qui est omnis justitiae auctor, ut homines a daemonibus impugnentur.»

Resp. «Ad hoc quod non sit inaequalis pugnae conditio, fit ex parte hominis recompensatio principaliter quidem per auxilium gratiae divinae, secundario autem per custodiam Angelorum.» Unde (1) *Elisaeus dixit ad ministrum suum: Noli timere: plures enim nobiscum sunt quam cum illis* (2).» *Et aperuit Dominus oculos pueri, et vidit: et ecce mons plenus equorum, et currum igneorum*, (i. e. Angelorum) *in circuitu Elisaei*.

Obj. 2.° «Tentare est ignorantis. Sed daemones sciunt quid circa homines agatur. Ergo daemones non tentant.»

Resp. «Quod daemones sciunt ea quae exterius aguntur circa homines; sed interiorum hominis conditionem solus Deus novit, qui est spirituum ponderator; ex qua aliqui sunt magis prони ad unum vitium quam ad aliud. Et ideo diabolus tentat explorando interiorum conditionem hominis, ut de illo vitio tentet ad quod homo magis pronus est (3).»

269. Obj. 3.° S. Cyprianus (4) tenet, diabolum non posse in lege gratiae hominem jam baptizatum tentare. S. Anselmus (5) ait, affirmantes tentationes esse a diabolo et non a concupiscentia, coarguendos esse Christi verbis: *De corde exeunt cogitationes malae*, etc. (6).

Resp. Ex dictis in prima parte (7) constare, S. Cyprianum impugnationem daemonum etiam pro fidelibus baptizatis admittere; quare in loco objecto, non absolute, sed respective loquitur, i. e. in baptizatos non tantum saevire daemones, quantum in infideles, praesertim quoad corporum obsessiones. S. Anselmus facile explicatur, solum vult volitiones et cogitationes malas, quae tales, a voluntate quae dat consensum fieri, non autem negat daemonis suggestionem.

Nota. Possent, objectionibus annumerari, quaedam S. Augustini sententiae, quibus vindicat necessitatem gratiae Christi ut homo a potestate et tyrannide diaboli eruat; sed quoniam de gratia et vincendis tentationes necessaria alibi agendum est, solum noto

(1) Matt. XII, 29. — (2) Exhort. ad castit. init. — (3) L. 2, de fide, c. 4. — (4) Serm. de tempor. 197. — (5) Supr. n. 265, not. 1. — (6) 1, QQ. 106, et 111, ar. 2. — (7) De angel. l. 6, c. 16, n. 26. — (8) nn. 178-81.

(1) 4, Reg. VI, 16, 17. — (2) D. Thoma. 1, Q. 114, ar. 1. — (3) Ibid. ar. 2. — (4) Epist. 77, al 76. — (5) In Matthaec, c. XV. — (6) Matthaec XV, 19. — (7) n. 263, 2.°

S. Augustinum disserere, non de libertate naturali physice saltem sufficiente ad non cedendum tentationi, sed de libertate salutari et conferente in vitam aeternam, quam pelagiani solis naturae viribus haberi posse contendebant.

SCHOLION I.

Utrum omnes tentationes ex actione diaboli proveniant.

270. Si de *possibili* sumitur interrogatio, erroneum esset negare in homine potestatem peccandi absque tentatione daemonis, homo per se potest libere eligere, et bene eligere, et male eligere si velit, etiamsi ab alio non tentetur, nec inducatur. Imo quamvis necessaria supponatur aliqua praecedens tentatio, non opus est daemone tentatore, docente Joanne (1): *omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae*, quae satis per se homines ad malum excitare possunt.

271. Si quid accidit *de facto*, respondendum est; duae sunt probabiles et oppositae opiniones: prima docet omnes tentationes esse a daemone, ei favent nonnullae Scripturae et Patrum loquutiones (2); secunda, cui non minus aliae Scripturae et Patrum sententiae videntur consentire (3), negat omnem tentationem provenire a daemonibus. Huic sententiae adhaeret D. Thomas (4): «sicut cum aliquid agens causans aliquam dispositionem ad aliquem effectum, dicitur esse occasionaliter et indirecte causa illius effectus...; hoc modo dicendum est, quod diabolus est causa omnium peccatorum nostrorum; quia instigavit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato consequuta est in toto genere humano quaedam pronitas ad omnia peccata... Directe autem dicitur esse aliquid causa alienius quod operatur directe ad illud; et hoc modo diabolus non est causa omnis peccati.»

Suaris (l. c.) propositis utriusque sententiae momentis, eas nititur conciliari dicens; non esse necessarium actionem vel causalitatem daemonis ut homines tententur sufficienter et peccent; et nihilominus non esse incredibile daemone ex superabundanti malitia et sollicitudine sua ad omnes tentationes omniaque peccata hominum aliquo modo propinquo concurrere, adiuvando, urgendo tentationem, quod intendunt auctores prioris sententiae, et satis indicant verba S. Petri; *adversarius vester diabolus*, etc.

SCHOLION II.

An singuli hominum habeant designatum daemone temptatorem.

272. Verisimile est et communiter receptum a scholasticis post Magistrum sententiarum (5); unumquemque hominum proprium habere daemone impugnatores, sicut habet Angelum custodem.

(1) I^a II, 16.—(2) Suar. de Aug. I, 8, c. 19, nn. 14-16.—(3) Ibid. nn. 18, 19.—(4) I, 114, ar. 3.—(5) 2. Dist. 6 et 11.

1.º Quia aliqui ex Patribus ita tradiderunt, Origenes. homil. 35 in Lucam et lib. 3. Periarch. c. 2. Gregorius Nyssen (1): «Ocultior quaedam traditio et verus sermo ad nos usque descendit, Angelorum aliquem in adminiculum cuique constitutum fuisse; naturaeque nostrae corruptorem, in omnibus contra annitentem, pravum aliquem atque maleficum daemone ad male vivendum homines impellentem, ad singulos destinare.»

2.º Idipsum videtur confirmari ex illo Apostoli (2): *Datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae...* et S. Petri: *Adversarius vester*, etc.

3.º Idem ratione suadet, nam Lucifer aemulatur divinitatem, et cum Deo super salutem hominum continuum bellum gerit. Ergo sicut Deus singulis hominibus, singulos Angelos custodes designavit, ita etiam daemon, si potest, singulis hominibus singulos deputabit impugnatores. Quod vero possit ambiendum non est; nam neque deest militum i. e. daemonum sufficiens copia saltem pro singulis hominibus hic et nunc viventibus; neque permissio Dei, cum eadem sit ratio pro hac permissione speciali ac pro generali impugnandi homines, quam omnes sapienter esse concessam fatentur.

SCHOLION III.

De subordinatione et distributione tentantium daemoneum.

273. Magister sententiarum (3) et D. Thomas (4) cum scholasticis agnoscunt in daemonibus proportionatam, gradibus hierarchiae a qua exciderunt, subordinationem, qua se Lucifero Principi voluntarie submiserunt. Id fecerunt daemones odio acti in humanum genus, non secus ac latrones simul furantes astutioris inter eos principatum sustinent. De huiusmodi subordinatione fit mentio apud S. Matthaeum (5): *Et si Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est; quomodo ergo stabit regnum ejus?* Et apud S. Paulum (6). De hac daemone subordinatione loquuti sunt etiam sancti Patres. S. Hieronymus ait (7): «Sicut Ecclesiae et omnis viri Christus est caput, ita cunctorum daemoneum qui in saeculo debacchantur, caput est Beelzebub princeps daemoneorum.» Non est igitur negandum, inter daemones quendam esse subordinationis ordinem per suos gradus constitutum.

THESIS XXXVI.

Daemones hominum corpora aliquando obsidere, certum est.

274. *Nota*. I. Non uno solum modo, tentando scilicet, homines vexat diabolus, sed etiam duplici alio per obsessionem nempe et magiam. Obsessio generatim sumpta est potestas daemonis infe-

(1) De vit. Moysis, aut. med.—(2) 2 Corinth. XII, 8.—(3) 2. D. 6.—(4) I. Q. 109.—(5) XII, 26.—(6) Ephes. VI, 12.—(7) In Habac. c. 3.